

Jaarverslag over 2017

Het honderdttielfde boekjaar

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	2
Personalia.....	3
Kerncijfers	4
Bericht van de Raad van Commissarissen.....	5
Verslag van de Directie	7
Solvabiliteitspositie	12
Liquiditeit.....	13
Gevoeligheidsanalyses	13
Code Duurzaam Beleggen.....	14
Corporate Governance	14
Risicobeheer	15
Vooruitzichten 2018.....	16
Jaarrekening.....	17
Balans	17
Winst- en Verliesrekening	19
Kasstroomoverzicht	21
Grondslagen voor waardering, resultaatbepaling en presentatie	22
Toelichting op de Balans.....	26
Toelichting op de Winst- en Verliesrekening.....	35
Risicoparagraaf	42
Winstbronnen.....	45
Overige gegevens	46
Bestemming van de Winst	46
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant.....	47

Personalia

Raad van Commissarissen

Mr. P.M. (Peter) Auf dem Brinke, voorzitter

Drs. S.A. (Sibylla) Bantema EMFC RC, vicevoorzitter

Prof. dr. M.M. (Marcel) Levi MD PhD

Drs. E. (Erik) Muetstege

Directie

Drs. G.Th. (Gilbert) Pluym AAG, algemeen directeur

Drs. S.N. (Seada) van den Herik, directeur

Management

J.J. (Joke) Verbaan AAG, operationeel manager

Geneeskundig adviseurs

Drs. ir. H.C. (Hans) Ablij, internist

Drs. A. (André) Gaasbeek, internist

Drs. G. (Gijs) Willemsen, internist

Accountant

KPMG Accountants N.V.

Kerncijfers

(bedragen x € 1.000)

	2017	2016	2015	2014 ¹⁾	2013 ¹⁾	2012 ¹⁾
Bruto premies periodiek	5.547	6.082	6.220	6.491	6.449	6.993
Bruto premies ineens	13	29	18	58	111	175
Bruto premies totaal	5.560	6.111	6.238	6.549	6.560	7.168
Bruto kapitaalproductie	82.532	92.198	87.776	99.405	64.455	33.474
Netto kapitaalproductie	6.271	23.385	20.289	34.512	4.027	-35.277
Bruto verzekerd bedrag	738.379	732.108	707.820	684.593	646.968	644.069
Technische voorziening e.r.	29.071	30.959	32.108	32.895	33.623	34.551
Beleggingen balanswaarde ultimo	85.189	91.053	90.684	93.370	89.483	85.855
Solvabiliteit vereist volgens Solvency II	24.397	23.484	-	-	-	-
Solvabiliteit aanwezig volgens Solvency II ²⁾	59.466	60.892	-	-	-	-
Solvabiliteit in % volgens Solvency II ²⁾	244%	259%	-	-	-	-
Solvabiliteit vereist volgens Solvency I	-	-	3.600	3.600	3.400	3.400
Solvabiliteit aanwezig volgens Solvency I ³⁾	-	-	61.651	63.383	60.969	60.717
Solvabiliteit in % volgens Solvency I ³⁾	-	-	1713%	1761%	1793%	1786%
Balanstotaal	102.743	103.978	109.136	112.504	110.036	109.937
Premieomzet	5.560	6.111	6.238	6.549	6.560	7.168
Opbrengst uit beleggingen	13.058	14.430	9.785	8.256	3.936	9.766
Totale omzet	18.618	20.541	16.023	14.805	10.496	16.934
Acquisitiekosten	338	411	338	337	307	253
Beheers- en personeelskosten	1.454	1.311	1.264	1.179	1.219	1.142
Provisie van herverzekeraars	-27	-26	-28	-34	-33	-35
Bedrijfskosten totaal	1.765	1.696	1.574	1.482	1.493	1.360
Bruto uitkeringen	7.439	5.396	5.075	5.522	5.432	5.283
Winst bestemd voor cedenten	509	669	870	916	1.046	1.072
Resultaat technische rekening	614	851	1.013	820	1.252	1.102
Netto winst	9.327	10.345	6.922	7.055	3.012	7.139
Dividend	3.750	5.100	6.900	6.900	3.000	5.250

1) In 2015 is een stelselwijziging doorgevoerd voor de toerekening van interest aan de technische rekening.

Dit is niet in de voorgaande jaren verwerkt omdat de invloed van deze wijziging niet van materieel belang is.

2) Op basis van EIOPA-curve exclusief volatility adjustment, zonder toepassing van overgangsmaatregelen.

De vermelde aanwezige solvabiliteit is na dividend. Het vermelde bedrag van de aanwezige solvabiliteit in 2016 is aangepast ten opzichte van het vermelde bedrag in het jaarverslag 2016. Het genoemde bedrag van 2016 is nu de aanwezige solvabiliteit na dividend. De vermelde solvabiliteitsratio van 2016 is als gevolg daarvan ook aangepast. Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar het verslag van de directie.

3) Vóór dividenduitkering.

Bericht van de Raad van Commissarissen

Algemeen

De Raad van Commissarissen heeft tot taak toezicht te houden op en advies te geven over het door de directie gevoerde beleid en daarnaast toezicht te houden op de strategie van De Hoop en de algemene gang van zaken.

Jaarrekening

De jaarrekening is opgemaakt door de directie en gecontroleerd en van een goedkeurende verklaring voorzien door KPMG Accountants N.V.

Wij bespraken de jaarrekening met de directie in aanwezigheid van de accountant en stellen de Algemene Vergadering van Aandeelhouders voor deze vast te stellen. Wij kunnen ons verenigen met het voorstel van de directie € 3.750.000 uit te keren als dividend en het resterende bedrag van € 5.577.000 toe te voegen aan de Overige reserve.

Tevens stellen wij de Algemene Vergadering van Aandeelhouders voor de directie voor wat haar beheer betreft en de Raad van Commissarissen voor wat zijn toezicht betreft te dechargeren.

Samenstelling

De Hoop heeft vier commissarissen, ieder met een specifieke expertise en achtergrond. Nieuwe commissarissen worden geselecteerd en voor benoeming voorgedragen op basis van een door de Raad van Commissarissen goedgekeurd profiel. De Audit- en riskcommissie bestaat uit de voltallige Raad van Commissarissen.

In 2017 was voorzitter de heer mr. P.M. Auf dem Brinke volgens rooster aan de beurt van aftreden. De Algemene Vergadering van Aandeelhouders heeft hem herbenoemd als commissaris voor een laatste termijn van twee jaar.

Alle commissarissen hebben de eed of belofte financiële sector afgelegd zoals is voorgeschreven in de wettelijke Regeling eed of belofte financiële sector 2015. Hiervan zijn schriftelijke verklaringen opgemaakt.

Directie

Per 1 oktober 2017 is de heer drs.ir. P.J.A.T. Loyson op eigen verzoek uit dienst getreden. Pieter Loyson was sinds juni 1996 directeur en sinds mei 1999 algemeen directeur van De Hoop. In een tijd dat de individuele levensverzekeringsmarkt steeds verder onder druk kwam te staan, waardoor ook voor De Hoop een moeilijke periode is ingegaan, is er mede dankzij Pieter Loyson een financieel solide organisatie neergezet met nog steeds een belangrijke maatschappelijke doelstelling. De Raad van Commissarissen is hem zeer erkentelijk voor de deskundige en betrokken wijze waarop hij zich gedurende bijna 22 jaar voor de Maatschappij heeft ingezet.

De Algemene Vergadering van Aandeelhouders heeft per 1 oktober 2017 de heer drs. G.Th. Pluym AAG, sinds 2013 directeur van De Hoop, benoemd tot algemeen directeur. Mevrouw drs. S.N. van den Herik is per die datum benoemd tot directeur.

Vergaderingen

De Raad van Commissarissen heeft in het verslagjaar drie keer vergaderd, waarvan één keer in aanwezigheid van de externe accountant en een externe actuaaris.

Alle commissarissen hebben aan deze vergaderingen deelgenomen.

In aanwezigheid van de directie is in het verslagjaar onder meer gesproken over de algemene en financiële gang van zaken, de resultaten en de jaarrekening 2016, de ondernemingsstrategie, de marktontwikkelingen en de maatschappelijke functie van De Hoop.

Ook zijn de rapportages van de Actuariële Functie, Risicomanagement, Interne Audit en Compliance, alsmede de jaarplannen van Interne Audit en Compliance besproken en waar nodig goedgekeurd, in aanwezigheid van de desbetreffende sleutelfunctionarissen.

Verder is onder meer nog gesproken over het Own Risk and Solvency Assessment 2017 (ORSA), de risicoanalyse van De Hoop door De Nederlandsche Bank, het beloningsbeleid en de uitvoering daarvan, en (de implementatie van) de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG).

Verder heeft een periodieke evaluatie plaatsgevonden van een aantal beleidsstukken: het beleggingsbeleid, beleid sleutelfuncties Solvency II, risicomanagementbeleid, compliancebeleid, actuariële beleid en auditbeleid. De Raad van Commissarissen heeft de beleidsstukken, waar aanpassingen op zijn doorgevoerd, goedgekeurd.

De opdrachtbevestiging accountantscontrole 2017, het controleplan en de rapportage van de externe accountant alsmede de rapportage van een externe actuaris zijn in hun aanwezigheid besproken.

De Raad van Commissarissen heeft ook buiten aanwezigheid van de directie overleg gehad. Verder heeft de Raad van Commissarissen buiten aanwezigheid van de directie overleg gehad met de externe accountant, alsook met de Interne Audit- en Compliancefuncties.

In het verslagjaar heeft de Raad van Commissarissen opnieuw zijn eigen functioneren, met inbegrip van dat van de voorzitter, geëvalueerd. De uitkomsten hiervan zijn in een rapportage vastgelegd en in het najaar van 2017 door commissarissen besproken. Eens per drie jaar (de eerstvolgende keer in 2019) vindt deze zelfevaluatie plaats onder externe begeleiding.

Tot slot

De Raad van Commissarissen spreekt zijn dank uit jegens de medewerkers en de directie van De Hoop voor hun inzet en voor de behaalde resultaten in het verslagjaar.

's-Gravenhage, 19 april 2018

Namens de Raad van Commissarissen,
Peter Auf dem Brinke, voorzitter

Verslag van de directie

In dit verslag zijn alle bedragen, tenzij anders vermeld, in eenheden van duizend euro.

N.V. Levensverzekering-Maatschappij “De Hoop” (verder De Hoop) is een herverzekeringsmaatschappij. Statutair is vastgelegd dat de aandelen van de vennootschap in handen zijn van Nederlandse levensverzekeraars. De aandelen zijn niet vrij verhandelbaar. Er zijn drie aandeelhouders, namelijk Nationale-Nederlanden Levensverzekering Maatschappij N.V., AEGON Levensverzekering N.V. en Onderlinge Levensverzekering-Maatschappij „s-Gravenhage” U.A. De organisatie heeft 6,4 FTE medewerkers in dienst per 31 december 2017.

Missie

De missie van De Hoop is om voor mensen met een verhoogd medisch overlijdensrisico de levensverzekeringsmarkt toegankelijk te maken. Hierdoor is het ook voor deze kwetsbare groepen mogelijk om door het afsluiten van een levensverzekering financiële risico's te beperken. Deze missie blijft van groot belang, omdat hierdoor het aantal levensverzekeringsaanvragen dat op medische gronden moet worden afgewezen tot een minimum kan worden beperkt.

Kernactiviteit

De Hoop richt zich op de individuele levensverzekeringsmarkt en dan vooral op het segment van de overlijdensrisicoverzekeringen in Nederland, België, en in het Nederlandse Caribisch gebied.

Gebeurtenissen in 2017

Het belang van acceptatie van medisch verhoogde risico's

Het belang van het op juiste wijze accepteren van verhoogde risico's wordt steeds groter, ook nu onlangs de Wet gelijke behandeling is uitgebreid op grond van de VN-resolutie voor chronisch zieken en gehandicapten. De aangepaste wetgeving geeft aan dat een afwijkende premie voor een verhoogd risico nog steeds geoorloofd is, maar dat het gemaakte onderscheid objectief moet worden vastgesteld en reproduceerbaar moet zijn. Om dit te bewerkstelligen, zullen verzekeraars blijvend moeten werken aan de kwaliteit van het medisch acceptatieproces en het zorgdragen voor de gebruikte data. De klant heeft recht op een degelijke en transparante onderbouwing van de premie. Het belang van een transparant systeem voor medische acceptatie is hiermee bevestigd. Voor medisch adviseurs is daarbij een belangrijke rol weggelegd. De werkwijze van De Hoop is al jarenlang ingericht op individuele inschattingen van medisch verhoogde risico's. De expertise van De Hoop kan de primaire verzekeraars ondersteunen bij het verzekeren van deze bijzondere risico's.

Solvency II

Per 1 januari 2016 is het nieuwe Europese Solvabiliteitsregime van kracht geworden. De vereiste solvabiliteit onder deze nieuwe voorschriften houdt, meer dan onder het vorige regime, rekening met alle financiële risico's waaraan de onderneming is blootgesteld. Daarnaast stelt de regelgeving meer eisen aan een robuuste governancestructuur, waarin moet worden gezorgd voor de inrichting van een organisatie waarbinnen een goede balans is tussen het nemen van risico's enerzijds en de beheersing hiervan anderzijds. De Hoop heeft zich goed kunnen voorbereiden op het nieuwe regime. Er zijn processen ingericht waardoor de vereiste kapitalen kunnen worden vastgesteld en gerapporteerd. De governancestructuur is ingericht op een wijze die passend is bij de omvang van de Maatschappij. Voor de vier verplicht in te richten sleutelfuncties is beleid opgesteld en is invulling gegeven aan de werking hiervan. Alle rapportages in 2017 zijn op basis van deze vereisten ingediend bij De Nederlandsche Bank.

Ontwikkeling individuele levensverzekeringmarkt

De individuele levensverzekeringmarkt in Nederland richt zich de laatste jaren steeds meer op de overlijdensrisicoverzekeringen, een markt waarin een enorme concurrentie zichtbaar is. Door de steeds lagere marges op deze producten moeten primaire verzekeraars hun processen continu efficiënter inrichten, waardoor het noodzakelijke maatwerk van een verzwaarde acceptatie procesmatig moeilijker te realiseren lijkt. Desondanks was ook 2017 voor De Hoop weer een redelijk productiejaar. In Nederland is dit vooral te danken aan de hypotheekmarkt.

Resultaten 2017

Het aantal aanvragen nam in 2017 af met 16%. Het aantal nieuwe verzekeringen in 2017 bedroeg 746 (2016: 745). De kapitaalproductie nam met 10,5% af van € 92.198 tot € 82.532. De geboekte premies (vóór herverzekering) daalden met 9,0%.

De omvang van de portefeuille (verzekerd bedrag) nam in het boekjaar toe met € 6.271 tot € 738.379 (2016: € 732.108).

De Hoop heeft in 2017 een goed resultaat geboekt. De winst na belastingen bedroeg € 9.327 (2016: € 10.345), mede veroorzaakt door verkoopopbrengsten van beleggingen.

De bedrijfskosten zijn met € 69 gestegen (ten opzichte van 2016: 4,1%). De beheers- en personeelskosten zijn met € 143 (10,9%) gestegen. Het resultaat op technische grondslagen was met € 1.264 lager dan in 2016 (€ 1.544). Het resultaat op interest was in 2017 positief (€ 205; 2016: € 144). De discretionaire winstdeling ten gunste van cedenten is vastgesteld op € 509 (2016: € 669).

Het vereiste kapitaal onder Solvency II (SCR) bedraagt € 24.397. Volgens de Solvency II-regelgeving wordt het beschikbaar vermogen, the eligible own funds, hierna EOF, vastgesteld na uitkering van het voorgestelde dividend ad € 3.750. Het EOF bedraagt € 59.466; de SCR-ratio is gelijk aan 244%.

Kerngegevens

Uit onderstaande kerngegevens blijkt de financiële positie van de onderneming. (bedragen x € 1.000).

Premie-inkomen voor aftrek herverzekering

Het premie-inkomen vóór aftrek herverzekering daalde met 9,0% (2016: -2,0%) tot € 5.560 (2016: € 6.111).

Premie-inkomen voor aftrek herverzekering	2017	2016
Periodieke premies	5.547	6.082
Premie ineens	13	29
Totaal	5.560	6.111

De premiestand daalde met 6,8% (2016: -3,5%) tot € 5.760 (2016: € 6.179). Een belangrijke oorzaak van de daling van de premiestand is dat in de portefeuille een verschuiving plaatsvindt van een combinatie van verzekeringen met spaarelement en risicoverzekeringen naar overlijdensrisicoverzekeringen die zowel tegen gelijkblijvende premie als tegen eenjarige risicopremies worden gefinancierd. Vooral de laatste financieringsvorm leidt bij aanvang van de verzekering tot lagere premies.

Verzekerd bedrag

De verzekeringsportefeuille is met 0,9% (2016: +3,4%) gestegen. De kapitaalproductie daalde met 10,5% (2016: stijging van 5,0%); het verval steeg met 6,0% (2016: +2,0%). Over een periode van vijf jaar is de verzekeringsportefeuille autonoom gegroeid van € 644.069 tot € 738.379. Dat is een toename van 14,6% in vijf jaar tijd (gemiddeld 2,9% per jaar).

Stand van de verzekeringsportefeuille	2017	2016
Stand op 1 januari	732.108	707.820
Productie	82.532	92.198
Verval	-72.911	-68.813
Valutaverschil	-3.350	903
Stand verzekerd bedrag op 31 december	738.379	732.108

Beleggingen

De beleggingen (exclusief depots) bedroegen € 85.189 (2016: € 91.053). De balanswaarde van de aandelen per 31-12-2017 daalde naar € 46.247 (2016: € 47.508). In 2017 zijn aandelen verkocht en herbelegd. De balanswaarde van de obligaties daalde door de verkoop van obligaties (Électricité de France) naar € 33.742 (2016: € 38.990). De balanswaarde van de liquide middelen per 31-12-2017 bedroeg € 10.966 (2016: € 8.468).

	2017	2016
Balanswaarde op 31 december van de beleggingen en liquide middelen	96.155	99.521
Gemiddelde waarde van deze activa	92.609	97.997
De opbrengst van deze activa bedraagt	3.588	3.696
De opbrengst als percentage van de gemiddelde waarde	3,87%	3,77%
Direct rendement op vaste eigendommen en aandelen	3,98%	3,88%
Direct rendement op vastrentende waarden	3,90%	4,28%
Direct rendement op liquide middelen	-0,52%	0,05%

Resultaat technische rekening

	2017	2016
Resultaat op interest	205	144
Resultaat op kosten	-596	-456
Resultaat op sterfte en bijverzekeringen	995	1.371
Resultaat op mutaties	660	485
Resultaat op grondslagen	1.264	1.544
Overige technische baten en lasten	-141	-24
Resultatendeling sterftewinst	-509	-669
Totaal	614	851

Het netto resultaat op verzekeringen is met € 237 gedaald ten opzichte van het netto resultaat op verzekeringen van 2016. De belangrijkste verschillen ten opzichte van 2016 zijn:

Negatief effect:

1. lagere premiebate (daling van € 454);
2. hogere uitkeringen (stijging van € 264);
3. hogere bedrijfskosten (stijging van € 69);
4. lager bedrag aan vrijval voor kostendekking (daling van € 71);
5. lager winstaandeel herverzekeraars (daling van € 139).

Positief effect:

1. hogere mutatie (vrijval) technische voorziening (€ 522 hogere vrijval);
2. lager sterftewinsttaandeel cedenten (daling van € 160).

Uitkeringen

De uitkeringen vóór aftrek herverzekering stegen met 37,9% en worden hierna gespecificeerd.

	2017	2016
De volgende uitkeringen zijn geboekt:		
Uitkeringen bij overlijden	4.792	2.536
Uitkeringen bij expiratie	922	1.009
Uitkeringen van renten	860	895
Afkopen	865	956
Totaal	7.439	5.396

De grote stijging van het bedrag aan uitkeringen bij overlijden kan verklaard worden door het feit dat in het derde kwartaal, op één polis, een uitkering in verband met overlijden heeft plaatsgevonden ter grootte van € 2.000 (bruto).

Winst bestemd voor cedenten

Bij de vaststelling van de winstdeling aan cedenten wordt rekening gehouden met het sterfteresultaat. Bij een positief resultaat op sterfte kan de directie besluiten een deel van het resultaat als winst aan cedenten uit te keren. De volgende bedragen zijn ter beschikking gesteld:

	2017		2016	
Sterftewinstaandeel, % van het sterfteresultaat	509	50%	669	49%

Winst, belasting en winstverdeling

	2017	2016
Resultaat voor belasting	12.257	13.725
Belasting met betrekking tot de winst	-2.930	-3.380
Winst na belasting	9.327	10.345

Het effectieve belastingtarief in 2017 bedroeg 23,90% (2016: 24,63%). Het toepasselijk belastingtarief is 25%.

Aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders wordt voorgesteld het winstsaldo als volgt te verdelen:

	2017	2016
Dividend	3.750	5.100
Storting in de Overige reserve	5.577	5.245
Winst na belasting	9.327	10.345

Solvabiliteitspositie

Voor de vaststelling van de vereiste solvabiliteit hanteert De Hoop de standaardformule uit de Solvency II-richtlijn. De Hoop heeft als interne norm een solvabiliteitsratio vastgesteld van 200%. Deze norm sluit aan bij een hoge kredietwaardigheid zoals dat is vastgelegd in artikel 199 van de gedelegeerde verordening EU 2015/35 van 10 oktober 2014. Hierin is vastgelegd welke solvabiliteitsratio past bij de diverse kredietkwaliteitscategorieën. Kredietkwaliteitscategorie 1 geeft aan dat de beoordeelde onderneming beschikt over een zeer sterk vermogen om haar financiële verplichtingen na te komen en onderhevig is aan een minimaal kredietrisico met dezelfde kans op wanbetaling (0,01%) als een onderneming met een solvabiliteitsratio van 196%. Dit is de laagste gehanteerde kans op wanbetaling voor (her)verzekeringsondernemingen zonder kredietbeoordeling.

De Hoop wenst de bijbehorende solvabiliteitsratio (afgerond 200%) na te streven. Per ultimo 2017 wordt deze interne norm ruimschoots behaald.

Op basis van de standaardformule uit de Solvency II-richtlijn bedraagt de vereiste solvabiliteit € 24.397.

Dit resulteert in een solvabiliteitsratio van 244% (na uitkering dividend) per ultimo 2017 (2016: 259%). Deze solvabiliteitsratio is pas definitief na beoordeling door De Nederlandsche Bank van de bij haar in te dienen Solvency II-rapportage. Bij de berekening van de vereiste solvabiliteit is geen gebruik gemaakt van een volatility adjustment op de rentecurve omdat het renterisicoprofiel van de verzekeringsportefeuille relatief laag is. Verder zijn de overgangsmaatregelen voor het vereiste kapitaal voor aandelen niet toegepast, omdat het op dit moment niet de intentie is om de aandelenportefeuille de komende jaren af te bouwen. Tevens is besloten om geen rekening te houden met het verliescompenserend vermogen van de uitgestelde belastinglatentie, de zogenoemde LAC DT.

In het volgende overzicht wordt de reconciliatie weergegeven tussen het Eigen vermogen volgens de jaarrekening (RJ) en de Eligible Own Funds (EOF) (SII).

	2017	2016
Eigen vermogen jaarrekening	59.424	59.207
Waarderingsverschillen activa	8.405	11.156
"Waarderingsverschillen tussen technische voorziening en best estimate liability"	-8.623	-7.367
Herverzekering (in jaarrekening onder technische voorziening)	5.282	5.246
Waarderingsverschillen inzake uitgestelde belastingen	-1.272	-2.250
"Eigen vermogen Solvency II vóór (voorgesteld) dividend"	63.216	65.992
(Voorgesteld) dividend	3.750	5.100
Eligible Own Funds (Solvency II)	59.466	60.892
Vereiste solvabiliteit	24.397	23.466
Solvabiliteitsratio	244%	259%

Toelichting op bovenstaand overzicht:

In de jaarrekening worden de aandelen tegen actuele waarde en obligaties tegen geamortiseerde kostprijs gewaardeerd. In de Solvency II-balans worden alle beleggingen gewaardeerd tegen de actuele waarde. Het verschil tussen de technische voorziening en de best estimate liability is kortweg dat de eerstgenoemde voorziening is gebaseerd op netto (tarief)grondslagen gediscoteerd op een vaste rekenrente en dat de laatstgenoemde voorziening is vastgesteld op basis van beste schattingen (o.a. voor sterfte en verval), verhoogd met een risicomarge. Voor de discontering van deze (Solvency II-) voorziening wordt de gepubliceerde rentecurve van EIOPA gebruikt.

Het verschil in de belastinglatentie wordt verklaard door afwijkingen tussen de jaarrekening en de Solvency II-balans.

Liquiditeit

Het saldo aan liquiditeiten bedraagt ultimo 2017 € 10.966 en staat tot volledige vrije beschikking. De liquiditeitsprognoses duiden niet op liquiditeitstekorten waaruit een financieringsbehoefte zal ontstaan.

Gevoeligheidsanalyses

De solvabiliteit is gevoelig voor volatiliteit op de financiële markten. Voor een kwantitatieve risicobeoordeling zijn scenario's opgesteld, die de solvabiliteit zowel positief als negatief kunnen beïnvloeden. De impact van deze scenario's op de solvabiliteit en op de solvabiliteitsratio zijn weergegeven in de risicoparagraaf. In het algemeen geldt dat De Hoop gevoelig is voor het marktrisico, in het bijzonder voor het aandelenrisico. De effecten van koerswijzigingen kunnen de aanwezige solvabiliteit zowel positief als negatief beïnvloeden. In alle gevallen blijft de solvabiliteitsratio boven de gestelde interne norm.

Code Duurzaam Beleggen

Per 1 januari 2012 geldt voor verzekeringsmaatschappijen die zijn aangesloten bij het Verbond van Verzekeraars de Code Duurzaam Beleggen. Verzekeraars dienen in hun beleggingsbeleid rekening te houden met milieuaspecten, sociale aspecten en goed ondernemingsbestuur (governance) van de entiteiten waarin zij beleggen. Omdat het maatschappelijk niet wenselijk is om te beleggen in bedrijven die zijn betrokken bij de productie van of handel in controversiële wapens, zullen verzekeringsmaatschappijen dit nalaten. Controversiële wapens (zoals antipersoneelsmijnen en clustermunities) zijn wapens die geen onderscheid maken tussen militaire en civiele doelen en vaak vele jaren na afloop van een conflict nog slachtoffers maken. De meeste van deze controversiële wapens zijn door middel van internationale wet- of regelgeving verboden of het gebruik hiervan ligt aan banden. Het Verbond van Verzekeraars hanteert een lijst van bedrijven waarin niet belegd wordt (de uitsluitingenlijst).

Onderwerpen met betrekking tot duurzaam beleggen zijn worden geïntegreerd in de beleggingsanalyse en besluitvormingsprocessen van De Hoop. Beleggen in obligaties is gelimiteerd tot het Eurogebied. Daarmee sluiten wij bij voorbaat landen uit die zich schuldig maken aan ernstige schending van de mensenrechten en ondernemingen die gelieerd zijn aan de tabaksindustrie. Voor het beleggen in aandelen heeft De Hoop een uitsluitingsbeleid. Hiermee zorgt de Maatschappij ervoor dat zij niet belegt in bedrijven die betrokken zijn bij de productie van of handel in controversiële wapens. De UN Principles for Responsible Investments (UN PRI) en het United Global Compact vormen een richtlijn voor het beleggingsbeleid. Gezien het feit dat de Maatschappij een relatief passieve belegger is en de aandelenbelangen relatief klein zijn, wordt volstaan met het gebruik van het stemrecht indien De Hoop dat noodzakelijk vindt vanwege haar verantwoordelijkheid als belegger.

Corporate Governance

Corporate Governance Code

De Hoop is niet beursgenoteerd en daardoor niet verplicht de Nederlandse Corporate Governance Code na te leven. Als 'Organisatie van openbaar belang' wordt uiteraard wel aandacht gegeven aan de beginselen van deugdelijk ondernemingsbestuur en de relevantie van best practice-aanbevelingen van de Code. Waar van belang worden elementen daarvan integraal of in aangepaste vorm toegepast.

Op 8 december 2016 heeft de Monitoring Commissie Corporate Governance Code de herziene Nederlandse Corporate Governance Code gepubliceerd. De belangrijkste vernieuwing is het centraal stellen van lange termijn waardecreatie en de introductie van cultuur als onderdeel van goede corporate governance. Daarnaast is de Code op veel andere punten geactualiseerd.

De Hoop zal een analyse uitvoeren welke elementen van de herziene Corporate Governance Code een verdere toegevoegde bijdrage leveren voor een deugdelijk ondernemingsbestuur.

Governance principles

Op 9 december 2015 heeft de Algemene Ledenvergadering van het Verbond van Verzekeraars besloten de Governance principles in te trekken en onderscheidende principes over het zorgvuldig behandelen van klanten en permanente educatie van bestuurders en interne toezichthouders op te nemen in de Gedragscode Verzekeraars.

Onze Maatschappij onderschrijft de kernwaarden die zijn vastgelegd in de Gedragscode Verzekeraars en leeft de bepalingen en gedragsregels van deze code na. De Raad van Commissarissen, directie en het senior management hebben de eed of belofte financiële sector afgelegd.

Beloningsbeleid

Het beloningsbeleid van De Hoop is goedgekeurd door de Raad van Commissarissen (RvC). De beloningssystematiek is in overeenstemming met de vigerende wet- en regelgeving. Conform deze regelgeving is over het beloningsbeleid gepubliceerd op de website van de Maatschappij.

Op grond van de Wet aanpassing en terugvordering van bonussen en winstdelingen van bestuurders en dagelijks beleidsbepalers (claw back-wetgeving) wordt voorzien in de vaststelling van een bezoldigingsbeleid voor het

bestuur door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en in aangepaste rapportageverplichtingen. De Hoop heeft in 2017 conform deze regelgeving gehandeld.

Het beloningsbeleid is van toepassing op alle medewerkers die het risicoprofiel van de Maatschappij kunnen beïnvloeden. Het beloningsbeleid is voorts van toepassing op de Human Resources Managementfunctie en de controlefuncties Compliance, Risicomanagement en Interne Audit. De Human Resources Managementfunctie, Compliance en Interne Audit zijn echter uitbestede functies en vallen daarom niet onder het beloningsbeleid.

Het beloningssysteem van De Hoop is gerelateerd aan de op de Maatschappij van toepassing zijnde CAO voor het verzekeringsbedrijf.

Het beloningssysteem voorziet in de mogelijkheid van een gratificatie voor het gehele personeel, de directie uitgezonderd, in de maanden mei en oktober. Beide gratificaties zijn in totaal ruimschoots minder dan 20% van het jaarinkomen, lager dan het salaris over een maand en tevens minder dan € 10 op jaarbasis. Andere gratificaties, welkomstpakketten, exitpakketten of retentiebonussen worden in beginsel niet toegekend. In zeer uitzonderlijke situaties kan aan medewerkers een bescheiden gratificatie worden toegekend.

Gezien het bovenstaande is in 2017 ten aanzien van een aantal bepalingen in de Regeling beheerst beloningsbeleid Wft 2014 (RBB 2014) het zogenoemde proportionaliteitsbeginsel toegepast.

De loonsom van medewerkers met een hogere leidinggevende functie, inclusief de controlefuncties, bedraagt € 249. Dit bedrag is exclusief gratificaties en toegekende pensioen-allowances. Inclusief deze emolumenten bedraagt de loonsom € 316.

Aan de directie, het senior management en de controlefuncties is geen variabele beloning toegekend.

In het kader van deze rapportage worden tot een persoon herleidbare gegevens niet vermeld.

Risicobeheer

De Hoop opereert in een markt met een specifiek verzekeringstechnisch risicoprofiel. Naast het verzekeringstechnische risico spelen ook het marktrisico, kredietrisico, liquiditeitsrisico, strategisch risico, operationeel risico en integriteitsrisico een rol. De bedrijfsvoering van De Hoop is erop gericht deze risico's te herkennen, te kwantificeren en te beheersen. De Hoop toetst jaarlijks haar risicomanagementbeleid, rekening houdend met de relevante geldende wet- en regelgeving en de regelgeving op grond van Solvency II. Om de uitvoer van het beleid vorm te geven, is een Risicomanagementfunctie binnen de organisatie opgenomen. Deze functie heeft onder andere tot taak de geformuleerde risicocategorieën te monitoren. Risicobeheer is een continu proces, waarbinnen wijzigingen in en om de organisatie aanleiding kunnen geven om de geformuleerde risico's of beheersmaatregelen te wijzigen. De resultaten van de monitoring van de risicocategorieën worden jaarlijks aan de Raad van Commissarissen gerapporteerd.

In de Risicoparagraaf van de jaarrekening wordt een kwalitatieve en kwantitatieve toelichting gegeven.

Vooruitzichten 2018

Al meer dan 100 jaar is de missie van De Hoop het herverzekeren van medisch verhoogde overlijdensrisico's met als achterliggend doel kwetsbare groepen toegang tot de levensverzekeringsmarkt te verlenen. De focus hierop heeft ertoe geleid dat De Hoop ook in meer turbulente perioden een relatief stabiel bedrijf is. Daarbij vinden aanpassingen aan veranderende eisen van klanten, samenleving en toezichthouders op een passende wijze plaats, zodat De Hoop relevant blijft voor onze doelgroepen. Dit zal ook in 2018 leidend zijn.

Vanuit maatschappelijk opzicht is het onverminderd relevant om een verzekeringsoplossing te kunnen bieden voor de relatief kleine maar kwetsbare groep personen met een verhoogd overlijdensrisico. Vanuit dit uitgangspunt zal De Hoop blijven zoeken naar meer gerichte proposities voor primaire verzekeraars. Daarnaast richt De Hoop zich op heldere communicatie voor intermediair en consument ter ondersteuning van het acceptatieproces. Dit moet ertoe bijdragen dat de consument de mogelijkheid blijft houden om een levensverzekering af te sluiten, ook al is zijn gezondheid niet optimaal.

Voor haar productie is De Hoop niet alleen afhankelijk van de ontwikkeling van de individuele levensverzekeringsmarkt, maar ook in hoge mate van het acceptatie- en herverzekeringsbeleid van levensverzekeringsmaatschappijen. Door de noodzaak om hun verwerkingskosten zo laag mogelijk te houden, raakt het medisch acceptatieproces daar wat meer op de achtergrond. Deze ontwikkeling kan betekenen dat verzekeringsmaatschappijen aanvragen van mensen met een verhoogd gezondheidsrisico zonder meer afwijzen. Dat is niet in het belang van de betreffende klantengroep en ook niet van het levensverzekeringsbedrijf. De Hoop zal zich dan ook blijven inspannen om binnen het aanvraagproces vanuit haar specifieke expertise een passende en snelle oplossing te bieden.

Algemeen

Wij danken onze cedenten hartelijk voor het vertrouwen dat zij stellen in De Hoop. Dit vertrouwen is gebaseerd op de zeer gewaardeerde inzet van onze medewerkers. Wij zien dit als een goede basis om ook in 2018 onze missie inhoud te geven.

Den Haag, 19 april 2018

De directie

Gilbert Pluym
Seada van den Herik

Jaarrekening

Balans per 31 december 2017

Voor winstverdeling (bedragen x € 1.000)

ACTIVA

	31-12-2017	31-12-2016
1 Beleggingen		
1.1 Terreinen en gebouwen	5.200	4.555
1.2 Overige financiële beleggingen		
1.2.1 Aandelen, deelnemingsbewijzen en andere niet-vastrentende waardepapieren	46.247	47.508
1.2.2 Obligaties en andere vastrentende waardepapieren	33.742	38.990
	85.189	91.053
2 Depots bij cedenten	2.339	2.607
3 Vorderingen		
3.1 Overige vorderingen	1.052	448
Vorderingen uit herverzekering op cedenten	2.117	251
	3.169	448
4 Overige activa		
4.1 Liquide middelen	10.966	8.468
5 Overlopende activa	1.080	1.151
	102.743	103.978

PASSIVA

	31-12-2017	31-12-2016
6 Eigen vermogen		
6.1 Geplaatst en gestort kapitaal	405	405
6.2 Herwaarderingsreserve	13.949	17.542
6.3 Overige reserve	35.743	30.915
6.4 Onverdeelde winst	9.327	10.345
	59.424	59.207
7 Technische voorzieningen		
Voor levensherverzekeringen		
Bruto	35.645	37.815
Bruto nog niet gemelde schades	123	123
Herverzekering	-6.681	-6.963
Herverzekering nog niet gemelde schades	-16	-16
	29.071	30.959
8 Voorzieningen		
8.1 Belastingen	5.146	6.362
8.2 Overige voorzieningen	8	15
	5.154	6.377
9 Depots van herverzekeraars	3.984	4.126
10 Schulden		
Schulden uit herverzekering	2.457	566
Overige schulden	2.514	2.630
	4.971	3.196
11 Overlopende passiva	139	113
	102.743	103.978

Winst- en Verliesrekening

Voor winstverdeling (bedragen x € 1.000)

TECHNISCHE REKENING

	31-12-2017	31-12-2016
13 Verdiende premies eigen rekening		
Brutopremie	5.560	6.111
Uitgaande herverzekeringspremie	-651	-743
	4.909	5.368
14 Opbrengsten uit beleggingen		
Terreinen en gebouwen	271	251
Overige beleggingen	3.409	3.540
Gerealiseerde winst op beleggingen	9.378	10.639
	13.058	14.430
15 Niet-gerealiseerde winst op beleggingen	475	216
16 Overige technische baten eigen rekening	142	239
17 Uitkeringen eigen rekening		
Bruto	-7.439	-5.396
Aandeel herverzekeraars	2.631	852
	-4.808	-4.544
18 Wijziging technische voorzieningen eigen rekening voor levensverzekering		
Bruto	2.170	1.485
Aandeel herverzekeraars	-282	-337
	1.888	1.148
19 Winstdeling	-509	-669
20 Bedrijfskosten		
20.1 Acquisitiekosten	-338	-411
20.2 Beheers- en personeelskosten	-1.454	-1.311
20.3 Provisie en winstdeling ontvangen van herverzekeraars	27	26
	-1.765	-1.696
21 Beleggingslasten		
21.1 Beheerskosten en rentelasten	-99	-100
	-99	-100
22 Niet-gerealiseerd verlies op beleggingen	-578	-449
23 Overige technische lasten eigen rekening	-456	-218
24 Aan niet-technische rekening toegerekende opbrengst uit beleggingen	-11.643	-12.874
Resultaat technische rekening levensverzekering	614	851

Winst- en Verliesrekening

Voor winstverdeling (bedragen x € 1.000)

NIET - TECHNISCHE REKENING

	31-12-2017	31-12-2016
Resultaat technische rekening levensverzekering	614	851
Toegerekende opbrengst uit beleggingen		
overgeboekt van technische rekening	11.643	12.874
Resultaat vóór belastingen	12.257	13.725
Belastingen met betrekking tot de winst	-2.930	-3.380
Resultaat na belastingen	9.327	10.345

Kasstroomoverzicht

(bedragen x € 1.000)

	2017	2016
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Resultaat na belastingen	9.327	10.345
Mutatie beleggingen ⁽¹⁾	-7.813	-10.347
Mutatie technische voorzieningen ⁽⁷⁾	-1.888	-1.149
Mutatie voorzieningen ⁽⁸⁾	-7	-5
Mutatie depots van herverzekeraars ⁽⁹⁾	-142	-130
Mutatie schulden ⁽¹⁰⁾	1.775	-34
Mutatie overlopende passiva ⁽¹¹⁾	-252	-229
Mutatie depots bij cedenten ⁽²⁾	268	-148
Mutatie vorderingen ⁽³⁾	-2.470	632
Mutatie overlopende activa ⁽⁵⁾	71	-
Betaalde winstbelasting ⁽¹⁰⁾	0	528
	-1.131	-537
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Aankopen beleggingen	-5.326	-9.578
Verkopen, aflossingen van beleggingen	14.055	11.953
	8.729	2.375
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Dividend	-5.100	-6.900
Mutatie liquide middelen	<u>2.498</u>	<u>-5.062</u>
Liquide middelen per 1/1	8.468	13.530
Liquide middelen per 31/12	10.966	8.468
Mutatie liquide middelen	<u>2.498</u>	<u>-5.062</u>

(..) de tussen haakjes vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting.

Grondslagen voor waardering, resultaatbepaling en presentatie

Algemeen

N.V. Levensverzekering-Maatschappij “De Hoop”, gevestigd te 's-Gravenhage, Zeestraat 70, is een naamloze vennootschap. De voornaamste activiteit van De Hoop is het herverzekeren van verhoogde overlijdensrisico's met als achterliggend doel kwetsbare groepen toegang te verlenen tot de levensverzekeringsmarkt.

De jaarrekening is vastgesteld op 19 april 2018 en betreft het boekjaar van 1 januari 2017 tot en met 31 december 2017.

Externe verslaglegging

Als grondslag voor externe verslaglegging worden Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving (RJ) toegepast. Voor zover geen waarderingsregel genoemd is, zijn de activa en passiva opgenomen voor de nominale bedragen. De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

De opstelling van de jaarrekening vereist dat de directie oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Bedrijfsindeling

Er is alleen een vestiging in Nederland, waarin herverzekeringen afkomstig uit het individuele of collectieve bedrijf op individuele wijze worden behandeld. In de jaarrekening wordt daarom geen onderscheid gemaakt tussen vestigingslanden of tussen individuele en collectieve verzekeringen.

Vreemde valuta

Bedragen in vreemde valuta worden omgerekend naar de koers ultimo boekjaar.

Winsten en verliezen ontstaan door verschillen met de koers ultimo vorig boekjaar of met de koers waartegen is afgerekend. Winsten en verliezen zijn opgenomen onder Overige technische baten en lasten en zijn in de toelichting op de Winst- en Verliesrekening gespecificeerd.

Overzicht van de gebruikte valutakoersen ultimo kalenderjaar (waarde euro uitgedrukt in valuta)

	2017	2016
Brits pond	0,8873	0,8579
Japanse yen	134,75	123,23
Nederlands Antilliaanse gulden / Arubaanse florin	2,1309	1,8777
US dollar	1,1977	1,0555
Zweedse kroon	9,8210	9,5804
Zwitserse frank	1,1680	1,0734

Terreinen en gebouwen

Terreinen en gebouwen zijn gewaardeerd op actuele waarde op balansdatum, waarbij wordt uitgegaan van de marktwaarde in verhuurde staat. De marktwaarde wordt gebaseerd op een jaarlijkse waardebeoordeling door een onafhankelijke externe deskundige.

Waardeveranderingen ten opzichte van de oorspronkelijke aankoopprijs worden verantwoord in de winst- en verliesrekening. Voor de positieve waarderingsverschillen ten gevolge van herwaardering is tot en met 2017 een herwaarderingsreserve opgenomen, rekening houdend met de voorziening voor belastinglatentie.

Aandelen

De aandelen zijn gewaardeerd tegen de beurskoers ultimo van het boekjaar. Bij keuzedividend wordt het gemiste contante dividend als opbrengst en als aankoopwaarde van de verkregen aandelen verantwoord.

De waarderingsverschillen ten gevolge van herwaardering zijn verwerkt in de herwaarderingsreserve, rekening houdend met de voorziening voor latente belastingen. Waardeverschillen bij verkoop en waardebewegingen beneden de oorspronkelijke aankoopprijs worden verantwoord in de Winst- en Verliesrekening.

De aandelen in het Waarborgfonds 'van Onderlinge Levensverzekering-Maatschappij „s-Gravenhage" U.A. zijn een uitzondering op deze waarderingsgrondslag en zijn gewaardeerd op de kostprijs (€ 109).

Obligaties

De obligaties zijn gewaardeerd tegen aflossingswaarden. Agio/disagio is opgenomen in de post beleggingen. Het agio/disagio bij verstrekking of aankoop wordt tijdens de looptijd van de lening zodanig geamortiseerd, dat een effectief rendement wordt verantwoord.

Herwaarderingsreserve

Op de herwaarderingsreserve zijn de positieve waarderingsverschillen van tegen marktwaarde gewaardeerde beleggingen, verminderd met de daarop betrekking hebbende latente belastingverplichtingen, geboekt.

Overige reserve

In de Overige reserve is de onverdeelde winst van het vorige boekjaar en het uitgekeerde dividend over het voorgaande boekjaar verantwoord.

Technische voorziening

Berekening

De berekening van de technische voorziening is gebaseerd op actuariële uitgangspunten. Bij de bepaling van de technische voorziening zijn aannames gehanteerd op het gebied van sterfte, medisch risico, invaliditeit en dergelijke. Deze aannames zijn gedaan op het moment van het afsluiten van de verzekering en zijn, behalve bij ingegane lijfrenten, van kracht voor de gehele duur daarvan.

De voorziening is inclusief de voorziening voor nog niet gemelde overlijdensgevallen.

Methode

Bij de berekening van de technische voorziening zijn de volgende methoden gebruikt:

Netto methode

De voorziening wordt berekend volgens de netto methode. Bij nog niet ingegane ouderdomspensioenen wordt met 1% uitkeringskosten rekening gehouden.

Bij renteverzekeringen houden de formules rekening met de wijze van termijnbetaling en met de voorwaarden over aanvang of einde van de betaling na overlijden. Als regel wordt aangenomen dat uitkeringen van kapitaal bij overlijden in het midden van het verzekeringsjaar plaatsvinden. Voor een aantal oudere verzekeringen geldt de uitzondering dat gerekend wordt met uitkering op het einde van het verzekeringsjaar. Bij levenslange verzekeringen bij overlijden wordt in dat geval de voorziening verhoogd met 2% (exclusief de onverdiende premie).

Onverdiende premie en verschuldigde rente

De onverdiende premie is een evenredig deel van de volle bruto premie berekend over de termijn tussen de balansdatum en de eerstvolgende premievervaldatum in het nieuwe boekjaar. De verschuldigde rente is berekend over de termijn tussen de laatste vervaldag in het boekjaar en de balansdatum. De berekening van onverdiende premie en verschuldigde rente is in dagen nauwkeurig, waarbij de maand op 30 dagen wordt gesteld.

Ingegane lijfrenten

De technische voorziening van niet ingegane lijfrenten wordt berekend op basis van de grondslagtafels van de tarieven. Bij ingang van lijfrenten vindt omrekening plaats naar GBM 1985-90 en GBV 1985-90 waarop zonder leeftijdsverschuiving de volgende correcties zijn toegepast:

- voor mannen een verlaging van de sterftekans met 10% voor alle leeftijden;
- voor vrouwen een verlaging van de sterftekans die lineair oploopt van 10% in 1990 tot 30% in 2010. Deze verlaging wordt bereikt door per groep van 10 geboortejaren een afzonderlijke gecorrigeerde sterftetafel toe te passen.

Verzekeringen op risicobasis

Bij risicoverzekeringen tegen eenjarige premie is de voorziening nihil. Wel wordt een onverdiende premie aangehouden ter grootte van de pro rata bruto premie.

Administratiekostenreserve

De voorziening is bestemd voor de toekomstige kosten voor premievrije verzekeringen en de toekomstige kosten na afloop van de premiebetaling voor verzekeringen waarvan de duur van de premiebetaling korter is dan de duur van de verzekering. De voorziening is gelijk aan 2% van de totale technische voorziening levensverzekering eigen rekening voor bijtelling van onverdiende premie en verschuldigde rente.

Rentestandkorting

Rentestandkortingen op koopsommen (en vervolgens op afkoopwaarden) worden met een actuariële methode berekend. De korting wordt niet afzonderlijk van de koopsom of afkoopwaarde geboekt en is dus niet in de Winst- en Verliesrekening onder Winstdeling opgenomen. De vermindering van de technische voorziening levensverzekering wegens rentestandkorting wordt conform de actuariële methode berekend als de contante waarde van de toekomstige overrente.

Interestgrondslagen

De interest is gerelateerd aan de voorziening exclusief administratiekostenreserve, onverdiende premie en verschuldigde rente. Het grootste deel van de voorziening (58%) kent een interestgrondslag van 4%, het overige gedeelte kent een grondslag van 2,5%, 3% en 3,5%.

Arbeidsongeschiktheid

Als de premie voor arbeidsongeschiktheid geen actuariële grondslag heeft, wordt de voorziening berekend door de netto premie voor dit risico te vermenigvuldigen met een factor. Bij vrijstelling van premiebetaling bij arbeidsongeschiktheid is de factor gelijk aan 5. Bij arbeidsongeschiktheidsrenten is de factor gelijk aan de verstreken duur in jaren, met een lineaire afbouw naar nihil in de laatste vijf jaar van de premiebetaling. De voorziening voor ingegane arbeidsongeschiktheid is gelijk aan de contante waarde van de vrijgestelde netto premies of van de uit te keren arbeidsongeschiktheidsrente.

Uitkering bij dood door ongeval

De voorziening voor dit risico is nihil.

Nog niet gemelde schade

In de voorziening hoofdverzekering is € 123 (2016: € 123) opgenomen voor nog niet gemelde schade; bij herverzekering € 16 (2016: € 16). De basis voor de berekening van deze voorziening is de verhouding aantallen "te late melding" versus "tijdige meldingen" voor uitkeringen en overlijdensgevallen.

Batepremies

Voor de hoofdverzekering wordt de netto methode gebezigd voor de vaststelling van de technische voorziening levensverzekering. Bij aanvullende verzekeringen zonder actuariële grondslag wordt de premie voor 95% beschouwd als netto premie voor het betreffende risico.

Negatieve uitkomsten

In verband met het hanteren van de netto methode komen negatieve uitkomsten voor de technische voorziening levensverzekering vrijwel niet voor. Een negatieve uitkomst wordt niet op nul gesteld.

Herverzekering

Voor uitgaande herverzekeringen wordt dezelfde methode gebruikt als voor de hoofdverzekeringen.

Voorziening voor belastingen

Deze voorziening omvat de per balansdatum aanwezige positieve latente verplichtingen uit hoofde van:

- de fiscale egalisatiereserve en de fiscale activering van eerste kosten;
- de verschillen tussen de commerciële en de fiscale boekwaarden van de beleggingen en de voorzieningen.

De voorziening is berekend tegen het tarief voor de vennootschapsbelasting van 25%.

Overige voorzieningen

Voorziening uitgestelde personeelsbeloningen

De voorziening betreft de voorziening jubileumuitkeringen uit hoofde van Richtlijn 271 van de Raad voor de Jaarverslaggeving.

Toerekening van interest aan technische rekening

De interestopbrengsten worden toegekend aan de technische rekening op basis van de verhouding tussen de standen ultimo van de balanswaarde van de technische voorzieningen en depots waarover interest moet worden vergoed, en de balanswaarde van de vastrentende waarden. De uitkomst hiervan wordt verminderd met het pro rata gedeelte van de beleggingskosten.

Het totaal aan beleggingsopbrengsten verminderd met de toegerekende interest aan de technische rekening wordt toegerekend aan de niet-technische rekening.

Toerekening van kosten aan acquisitie en beleggingen

Afsluitprovisie, keuringskosten en honoraria medische adviseurs zijn acquisitiekosten.

Bankkosten in verband met beleggingen zijn beleggingskosten. Een deel van de personeelskosten wordt op basis van een schatting van de bestede tijd toegerekend aan acquisitiekosten en beleggingskosten.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

Winst- en Verliesrekening

Algemeen

Baten en lasten worden zoveel mogelijk toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Premie

De premiebaten worden verantwoord in het jaar waarop zij betrekking hebben. Ultimo boekjaar is geen sprake van een onverdiend gedeelte van de premies.

Kosten

De kosten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor vermelde grondslagen van waardering en worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben.

Toelichting op de Balans

Algemeen

ACTIVA (bedragen x € 1.000)

1. Beleggingen

De onroerende zaken zijn in het kader van de driejarige taxatiecyclus in 2017 getaxeerd. De gehele onroerende zakenportefeuille is gelokaliseerd in Nederland.

	2017	2016
1.1 Terreinen en gebouwen		
Balanswaarde	5.200	4.555
Marktwaaarde	5.200	4.555
Aankoopwaarde	1.834	1.834
1.2 Overige financiële beleggingen		
1.2.1 Aandelen		
Balanswaarde	46.247	47.508
Beurswaarde	46.247	47.508
Aankoopwaarde	32.304	27.657
1.2.2 Obligaties		
Balanswaarde	33.742	38.990
Beurswaarde	42.146	50.146

Waardering beleggingen ¹⁾	Boekwaarde					
	2017			2016		
	Aandelen	Obligaties	Vastgoed	Aandelen	Obligaties	Vastgoed
Niveau 1	46.138	33.742	-	47.399	38.990	-
Niveau 2	-	-	-	-	-	-
Niveau 3	109	-	5.200	109	-	4.555
Totaal	46.247	33.742	5.200	47.508	38.990	4.555

1) Niveau 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen van identieke beleggingen in een actieve markt.

Niveau 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Niveau 3: De waarde wordt vastgesteld met waarderingsmodellen waarin niet gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Overzicht verloop beleggingen

Categorie	Balans- waarde per 1/1	Aankopen en verstrek- kingen	Verkopen en aflos- singen	Amor- tisatie	Herwaar- deringen via het vermogen	Herwaar- deringen via het resultaat	Waarde- verschillen	Balans- waarde per 31/12
Terreinen en gebouwen	4.555	-			-	645		5.200
Aandelen	47.508	5.555	-9.055		-5.160	7.399		46.247
Obligaties	38.990	-	-5.000	-248				33.742
Totaal boekjaar	91.053	5.555	-14.055	-248	-5.160	8.044	-	85.189
Totaal vorig boekjaar	90.684	9.742	-11.953	-58	-7.767	10.405	-	91.053

Aandelen belegd in	Balanswaarde	
	2017	2016
Beursgenoteerde aandelen mature markets OESO	44.496	45.704
Beleggingsfondsen in aandelen mature markets OESO	1.264	1.287
Beursgenoteerde indirecte beleggingen in vastgoed	378	408
Waarborgfondsen Onderlinge 's-Gravenhage	109	109
Totaal	46.247	47.508

Aandelen verdeeld naar regio	Balanswaarde	
	2017	2016
Duitsland	5.103	4.271
Frankrijk	7.770	5.693
Luxemburg	248	400
Nederland	11.759	17.594
Spanje	448	
Italië	933	414
<i>Totaal Eurogebied</i>	26.261	28.372
Groot-Brittannië	2.358	1.766
Japan	836	393
Verenigde Staten	13.655	13.764
Zuid-Korea	-	690
Zweden	943	553
Zwitserland	2.194	1.970
<i>Buiten Eurogebied</i>	19.986	19.136
Totaal	46.247	47.508

Obligaties verdeling naar rating	Rating	Balanswaarde	
		2017	2016
Staat /overheid	AAA	22.084	22.054
	AA	5.690	5.764
	BBB	4.971	4.963
Subtotaal Staat/overheid		32.745	32.781
Gedekt/Bedrijfs	AAA	-	996
	AA	-	-
	A	997	6.209
Subtotaal overige leningen		997	6.209
Totaal vastrentende waarden		33.742	38.990

Obligaties verdeeld naar regio	Balanswaarde	
	2017	2016
Nederland	22.084	22.026
Frankrijk	6.687	12.067
Italië	4.971	4.955
<i>Totaal Eurogebied</i>	33.742	39.048
<i>Buiten Eurogebied</i>	-	-
Totaal	33.742	38.990

2. Depots bij cedenten

Cedenten	2017	2016
Ennia Caribe, Curaçao	1.319	1.549
KBC, België	837	859
Overige	183	199
Totaal	2.339	2.607

3. Vorderingen

3.1 Overige vorderingen

Overige vorderingen	2017	2016
Vorderingen < 1 jaar		
Te ontvangen winstaandeel herverzekering	21	27
Te ontvangen interest en huur	32	23
Vooruitbetaalde kosten	23	4
Vennootschapsbelasting	616	
Subtotaal	692	54
Vorderingen >1 jaar		
Negatieve latente belastingverplichtingen per 1/1	394	413
Mutaties verslagjaar	-33	-19
Negatieve latente belastingverplichtingen per 31/12	361	394
Totaal	1.053	448

4. Overige activa

4.1. Liquide middelen

De liquide middelen staan volledig ter vrije beschikking.

5. Overlopende activa

Overlopende activa, looptijd < 1 jaar	2017	2016
Lopende interest	1.080	1.151
Totaal	1.080	1.151

PASSIVA (bedragen x € 1.000)**6. Eigen vermogen**

	2017	2016
6.1 Geplaatst en gestort aandelenkapitaal per 1/1	405	405
Mutatie	-	-
Geplaatst en gestort aandelenkapitaal per 31/12	405	405
6.2 Herwaarderingsreserve per 1/1	17.542	23.180
Mutatie uit hoofde van herwaardering	-5.196	-7.767
Mutatie voorziening latente belastingen	1.186	1.879
Dotatie uit overige reserve	417	250
Herwaarderingsreserve per 31/12	13.949	17.542
6.3 Overige reserve per 1/1	30.915	31.144
Dividend vorig boekjaar	-5.100	-6.900
Onderdeelde winst vorig boekjaar	10.345	6.922
Dotatie aan herwaarderingsreserve	-417	-250
Overige reserves per 31/12	35.743	30.915
6.4 Onverdeelde winst per 1/1	10.345	6.922
Toevoeging overige reserve	-10.345	-6.922
Resultaat boekjaar	9.327	10.345
Onverdeelde winst per 31/12	9.327	10.345
	59.424	59.207

Het vereiste kapitaal onder Solvency II (SCR) bedraagt € 24.397. De Eligible Own Funds bedragen € 59.466 en de SCR-ratio is 244%. Voor meer informatie wordt verwezen naar het verslag van de directie.

Voorstel tot bestemming van de winst:

Netto winst	9.327
Toevoeging aan de Overige reserve	5.577
Dividend	3.750

Som van de herwaarderingen

	Som van herwaarderingen	Belasting- latentie	Totaal herwaardering
Terreinen en gebouwen	3.366	-874	2.492
Aandelen	15.275	-3.819	11.456
Totaal	18.641	-4.693	13.948

Aandelenkapitaal

	Maatschappelijk kapitaal	Aantal geplaatst	Aantal aandelen in eigen bezit	Geplaatst bedrag	Gestort bedrag
	x € 1.000			x € 1.000	
Aandelen De Hoop	450	900	100	405	405

7. Technische voorzieningen

De voorziening is inclusief de voorziening voor nog niet gemelde schades.

De grondslagen voor de vaststelling van deze voorziening worden vermeld in het hoofdstuk “Grondslagen voor waardering, resultaatbepaling en presentatie”.

Toereikendheidstoets

De toereikendheidstoets wordt uitgevoerd op basis van de Richtlijn voor de Jaarverslaglegging 605, artikel 534 tot en met 537. In de toereikendheidstoets dient de balanswaarde van de voorziening voor verzekeringsverplichtingen (verminderd met de hiermee verband houdende geactiveerde acquisitiekosten, immateriële activa en vorderingen uit hoofde van latente winstdeling) te worden vergeleken met actuele schattingen van alle (verdisconteerde) contractuele kasstromen en met de hiermee verband houdende kasstromen zoals de claimbehandelingskosten, de kasstromen uit in contracten besloten opties en garanties met inachtneming van onzekerheidsmarges.

Als de beleggingen die dienen tot dekking van de technische voorzieningen niet tegen de actuele waarde zijn gewaardeerd, wordt het verschil tussen de actuele waarde en de balanswaarde van deze beleggingen in de toereikendheidstoets betrokken.

Contant maken geschiedt met de door EIOPA gepubliceerde rentetermijnstructuur per de balansdatum zonder volatility adjustment.

In de toetsvoorziening is tevens rekening gehouden met een adequate onzekerheidsmarge.

De balansvoorziening dient ten minste gelijk te zijn aan de vastgestelde toetsvoorziening. De toetswaarde bedraagt € 26.768 (2016: € 25.184). De balansvoorziening vóór herverzekering bedraagt € 35.768

(2016: € 37.938). De uitkomsten van de toets laten zien dat de technische voorziening ruimschoots toereikend is.

Ontwikkeling van de Voorziening Verzekeringsverplichtingen eigen rekening

	2017		2016	
Verzekeringen in geld		Totaal		Totaal
Balansvoorziening verzekeringsverplichtingen (vvp) einde vorig boekjaar		30.959		32.108
Premies eigen rekening		4.909		5.368
Vrijval kosten uit premies eigen rekening		-1.116		-1.194
Benodigde interesttoevoeging vvp eigen rekening		1.008		1.079
Niet-gerealiseerde koersverschillen		-173		45
Overige technische baten eigen rekening		-		-
Uitkeringen en afkopen eigen rekening		-4.808		-4.544
Kosten verrekend met de vvp eigen rekening		-		-
Vrijgevallen voor kosten uit de vvp		-54		-46
Overige technische lasten eigen rekening		-		-
Toename van de op nul gestelde negatieve vvp		-		-
Overdrachten van/aan andere onderdelen van de vvp		-		-
Wijziging als gevolg van veranderingen in				
Rente(termijnstructuur)	-		-	
Sterfte	-		-	
Kosten	-		-	
Invaliditeit	-		-	
Overig	4		23	
Totaal		4		23
Resultaat op grondslagen				
Resultaat op sterfte	-989		-1.365	
Resultaat op invaliditeit	-6		-5	
Resultaat op ongevallen	-		-	
Resultaat op ontwikkeling levenshervverzekerings-portefeuille	-668		-510	
Totaal		-1.663		-1.880
Balansvoorziening verzekeringsverplichtingen einde boekjaar		29.066		30.959

De technische voorzieningen kunnen over het algemeen als langlopend worden beschouwd.

8. Voorzieningen

Categorie	Balans waarde per 1/1	Dotatie boekjaar	Onttrekking boekjaar	Balans waarde per 31/12
8.1 Belastingen	6.362	-	1.216	5.146
8.2 Overige voorzieningen	15	-	7	8
Totaal	6.377	-	1.223	5.154

De vermelde voorzieningen hebben een langlopend karakter.

Aanvullende voorziening pensioenen in het kader van RJ 271

Op balansdatum bestaan geen pensioenverplichtingen op basis van RJ 271.

Voorziening uitgestelde personeelsbeloningen in het kader van RJ 271 (aanvulling op prepensioen en jubileumuitkeringen).

	2017	2016
Saldo per 1 januari	15	20
Mutatie	-7	-5
Saldo per 31 december	8	15

9. Depots van herverzekeraars

Verzekeraar	Waarde ontvangen zekerheid	
	2017	2016
Aegon Levensverzekering N.V.	1.780	1.825
SCOR Global Life Rückversicherung AG	589	617
PartnerRe	1.325	1.366
Nationale-Nederlanden Levensverzekering Maatschappij N.V.	139	158
Swiss Reinsurance Company Ltd.	153	160
Totaal	3.986	4.126

10. Schulden

Omschrijving	2017	2016
Looptijd < 1 jaar		
Saldi in rekening-courant	2.457	566
Te betalen kosten	206	188
Vennootschapsbelasting	1.810	1.810
Te betalen winstaandeel cedenten	456	608
Te betalen loonbelasting Saldi in rekening-courant	42	24
Totaal	4.971	3.196

11. Overlopende passiva

Overlopende passiva	2017	2016
Looptijd < 1 jaar		
Te betalen vakantiegeld	69	55
Looptijd < 5 jaar		
Vakantiedagen	70	58
Totaal	139	113

12. Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Per balansdatum zijn geen verplichtingen aangegaan die niet in de balans zijn opgenomen.

Toelichting op de Winst- en Verliesrekening

(bedragen x € 1.000)

13. Verdiende premies eigen rekening

Geboekte premies	2017			2016 Eigen rekening
	Bruto	Herverze- kering	Eigen rekening	
Premies				
Periodieke premies	5.547	650	4.897	5.351
Premies ineens	13	1	12	17
Totaal premies	5.560	651	4.909	5.368

Geografische segmentatie bruto premies

Regio	2017	2016
Nederland	4.509	5.004
Andere EU-lidstaten	629	629
Landen daarbuiten	422	478
Totaal	5.560	6.111

14. Opbrengsten uit beleggingen

	2017				2016 Totaal
	Opbrengst	Exploitatie kosten	Gereali- seerde winst	Totaal	
Huur terreinen en gebouwen	331	-60		271	251
Aandelen	1.790		9.378	11.168	12.374
Obligaties en andere vastrentende waardepapieren	1.534			1.534	1.706
Andere financiële beleggingen	-			-	-
Depots bij verzekeraars	92			92	96
Liquide middelen	-7			-7	3
Totaal	3.740	-60	9.378	13.058	14.430

15. Niet-gerealiseerde winst op beleggingen

	2017	2016
Terreinen en gebouwen	230	165
Aandelen	245	51
Totaal	475	216

16. Overige technische baten eigen rekening

	2017	2016
Ontvangen winstaandeel herverzekeringsmaatschappijen	21	160
Overige ontvangen interest	78	7
Overige andere baten	43	72
Totaal	142	239

17. Uitkeringen eigen rekening

Soort uitkering	2017			2016 Eigen rekening
	Bruto	Herverze- kering	Eigen rekening	
Expiraties	922	0	922	909
Lijfrenten	860	321	539	573
Overlijdensuitkeringen	4.792	2.132	2.660	2.317
Afkopen	865	178	687	745
Totaal	7.439	2.631	4.808	4.544

18. Wijziging technische voorzieningen eigen rekening voor levensverzekering

Zie toelichting onder 7.

19. Winstdeling

	2017		2016	
Sterftewinsttaandeel, % van het sterfteresultaat	509	50%	669	49%

20. Bedrijfskosten

Component	2017	2016
20.1 Acquisitiekosten		
Toegerekende acquisitiekosten	204	218
Bruto afsluitprovisie	31	76
Honoraria medische adviseurs	101	115
Keuringskosten	2	2
	338	411
20.2 Beheers- en personeelskosten		
Salarissen	686	684
Sociale lasten	76	76
Pensioenkosten	104	138
Overige personeelskosten	22	48
Andere kosten	665	465
Kosten toegerekend aan beleggingen, opgenomen onder beleggingslasten	-99	-100
	1.454	1.311
20.3 Provisie ontvangen van herverzekeraars		
Afsluitprovisie	-3	1
Incassoprovisie	-24	-27
	-27	-26
Totaal	1.765	1.696

Pensioenkosten

	2017	2016
Pensioenpremie	104	138
Totaal	104	138

De pensioenregeling voor medewerkers volgt de CAO voor het verzekeringsbedrijf binnendienst. De regeling is een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met pensioeningang op 67 jaar en een procentuele opbouw over het pensioeninkomen onder aftrek van een franchise. Met ingang van 2018 wordt de pensioenleeftijd verhoogd naar 68 jaar. De pensioenregeling is als een verzekerde regeling ondergebracht bij een verzekeringsmaatschappij. De op te bouwen pensioenaanspraken worden gefinancierd middels stortingskoopsommen, waarbij ieder jaar een evenredig gedeelte van de pensioenaanspraak wordt ingekocht. De premie voor het arbeidsongeschiktheidsrisico en het nog niet ingekochte overlijdensrisico wordt ieder jaar vastgesteld. De prolongatiedatum van de stortingskoopsommen en de premies is vastgesteld op 1 januari. De verschuldigde betalingen dienen per jaar bij vooruitbetaling te geschieden.

Bezoldiging bestuurders

In het boekjaar 2017 zijn aan bezoldigingen, met inbegrip van de pensioenlasten, voor (voormalige) bestuurders en commissarissen de volgende bedragen vergoed: € 155 (2016: € 163) respectievelijk € 79 (2016: € 79).

Medewerkers

Alle medewerkers zijn werkzaam in Nederland.

	FTE	
	2017	2016
Aantal medewerkers in dienst per 31 december	6,4	6,2
Gemiddeld aantal medewerkers in dienst	6,3	6,8

De ondersteunende werkzaamheden voor de bedrijfsvoering zijn uitbesteed aan Onderlinge Levensverzekering-Maatschappij „s-Gravenhage” U.A op basis van een Servicedienstverleningscontract.

De medisch adviseurs zijn geen medewerkers in vaste dienst maar verrichten advieswerkzaamheden. Zij ontvangen vergoedingen op basis van een declaratieovereenkomst.

Kosten accountantsorganisatie

De kosten van de accountantsorganisatie KPMG Accountants N.V. zijn onderstaand weergegeven zoals die in de resultaten 2017 en 2016 verwerkt zijn. De bedragen hierna zijn inclusief BTW.

	2017			2016		
	KPMG Accountants N.V.	Overig KPMG-netwerk	Totaal KPMG-netwerk	KPMG Accountants N.V.	Overig KPMG-netwerk	Totaal KPMG-netwerk
Jaarrekeningcontrole	32	-	32	37	-	37
Overige controleopdrachten	31	-	31	72	-	72
Totaal	63	-	63	109	-	109

KPMG Accountants N.V. heeft, naast de wettelijke controle van de jaarrekening, de volgende diensten aan ons geleverd:

- Controle van de Solvency II QRT-staten

21. Beleggingslasten

	2017	2016
21.1 Beheerskosten en rentelasten		
Beheerskosten beleggingen bank	46	43
Toegerekende personeelskosten	53	57
Totaal	99	100

22. Niet-gerealiseerd verlies op beleggingen

	2017	2016
Terreinen en gebouwen	-	-
Aandelen	978	449
Totaal	978	449

23. Specificatie overige technische lasten eigen rekening

	2017	2016
Interest depots van (her)verzekerings	163	169
Overige betaalde interest	293	49
Totaal	456	218

Belastingen met betrekking tot de winst

	2017	2016
Resultaat voor belasting	12.257	13.725
Belasting met betrekking tot de winst	-2.930	-3.380
Winst na belasting	9.327	10.345

Het effectieve belastingtarief in 2017 bedroeg 23,90% (2016: 24,63%). Het toepasselijk belastingtarief is 25%.

Verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen kan sprake zijn wanneer een relatie bestaat tussen de onderneming, haar aandeelhouders en hun bestuurders en leidinggevende functionarissen.

Er hebben zich geen transacties met verbonden partijen voorgedaan op niet-zakelijke grondslag. Transacties met de aandeelhouders betreffen dividenduitkeringen, transacties uit hoofde van de hoedanigheid als cedent of herverzekeraar, transacties uit hoofde van de uitvoering van de pensioenregeling en transacties uit hoofde van een Servicedienstverleningscontract en van de huurovereenkomst.

De directieleden van De Hoop zijn in persoon gelijk aan de directieleden van één van de aandeelhouders. De directieleden van De Hoop zijn op persoonlijke titel benoemd.

Risicoparagraaf

De Hoop opereert in een markt met een specifiek verzekeringstechnisch risicoprofiel. Naast het verzekeringstechnische risico spelen ook het marktrisico, kredietrisico, liquiditeitsrisico, strategisch risico, operationeel risico en integriteitsrisico een rol. De bedrijfsvoering van De Hoop is erop gericht deze risico's te herkennen, te kwantificeren en te beheersen.

In het verslag van de directie is het beleid ten aanzien van risicobeheer uiteengezet.

In onderstaande tabel is voor de belangrijkste risicofactoren de invloed op het eigen vermogen en de solvabiliteit, volgens Solvency II, weergegeven indien de risicofactoren significante wijzigingen ondergaan.

Gevoeligheid voor schokken per 31 december 2017	Mutatie eigen vermogen ¹⁾ x € 1.000	Mutatie vereiste solvabiliteit SII ²⁾ x € 1.000	Mutatie SII solvabiliteits ratio in % punten
Interestcurve geschokt met + 100 bp	924	-204	6%
Interestcurve geschokt met - 100 bp	-1.435	276	-9%
UFR aangepast tot 2,2%	-203	18	-1%
Aandelen geschokt met + 25%	8.671	4.743	-13%
Aandelen geschokt met - 25%	-8.671	-4.254	12%

1) Bij de mutatie van het eigen vermogen is de mutatie van de latente belasting voorziening verwerkt.

2) De mutatie vereiste solvabiliteit SII is voor de interestfactoren niet bepaald omdat deze schokken nagenoeg geen invloed hebben op de vereiste solvabiliteit. De invloed van de schokken is weergegeven in de mutatie van het eigen vermogen en op de solvabiliteitsratio.

Onderstaand wordt verder per risicofactor een kwalitatieve en waar nodig een kwantitatieve toelichting gegeven.

Marktrisico

Een onderdeel van het marktrisico is het rente- en matchingrisico dat zich kan voordoen bij het afdekken van de verplichtingen. Het renterisico doet zich voor bij marktwaardewaarderingen van de onderliggende portefeuilles, zoals de verplichtingen en de vastrentende waarden. De verplichtingen zijn afgedekt door vastrentende waarden, voornamelijk hoogwaardige staatsobligaties, waarvan de looptijden niet volledig zijn afgestemd op de verplichtingen. Gegeven de mutatiegraad van de verplichtingen, het ruime solvabiliteitsoverschot en de ruime liquiditeit is dit acceptabel en beheersbaar. Het renterisico wordt ieder kwartaal gekwantificeerd op basis van de Solvency II-parameters. De uitkomsten laten zien dat het renterisico relatief laag is.

Modified duration	2017	2016
Beleggingen	5,3	6,1
Technische voorzieningen	11,1	10,0

Het grootste marktrisico wordt gelopen in de aandelenportefeuille. Koersdalingen zullen de aanwezige solvabiliteit negatief beïnvloeden. Het vereist kapitaal wordt echter ook lager, waardoor de solvabiliteitsratio stijgt. Om het aandelenrisico te beperken, wordt er vooral belegd in meer defensieve Nederlandse, Europese en Amerikaanse aandelen ("global players"), die ook een behoorlijk dividend uitkeren. Het koersrisico wordt niet gehedged door afgeleide instrumenten. Gezien het defensieve karakter en de solide solvabiliteitspositie is dit een aanvaardbaar risico. Periodiek worden er stresstesten uitgevoerd met als doel de solvabiliteitspositie te monitoren en zo nodig maatregelen te nemen.

Binnen de aandelenportefeuille is sprake van een valutarisico. De afgelopen jaren is de aandelenportefeuille in vreemde valuta uitgebreid, waardoor het valutarisico is toegenomen. Onderzoek heeft aangetoond dat valuta hedging op aandelenportefeuilles geen significante vermindering van het valutarisico tot gevolg heeft. Daarom is besloten dit risico niet af te dekken.

Aandelen belegd in vreemde valuta (bedragen in euro's)		
Valuta	2017	2016
Amerikaanse dollar	13.655	13.756
Britse pond	2.358	2.464
Japanse yen	836	393
Zweedse kroon	943	553
Zwitserse frank	2.194	1.970
Totaal	19.986	19.136
in % van de aandelenportefeuille	43,22%	40,28%

De onroerende zakenportefeuille, die grotendeels bestaat uit courant verhuurbare woningen, is relatief een klein deel van de totale beleggingsportefeuille en het risico heeft een gering materieel belang.

Kredietrisico

Het kredietrisico is ingedeeld in de volgende onderdelen:

- Vastrentende waarden

De vastrentende waarden bestaan grotendeels uit staatsobligaties (vooral van de Nederlandse Staat) en voor een klein deel uit Franse en Italiaanse bedrijfsobligaties. Hierdoor is sprake van een beperkt kredietrisico.

- Debiteurenrisico

De Hoop heeft geen debiteurenverhouding met consumenten. Het debiteurenrisico in dit kader ligt bij de primaire verzekeringsmaatschappijen. De Hoop heeft met de cedenten een rekening-courantverhouding. Iedere maand wordt de rekening-courant opgemaakt en gecontroleerd. De afrekening van de rekening-courant vindt in de regel maandelijks plaats. Met de buitenlandse cedenten wordt jaarlijks afgerekend. Het debiteurenrisico is verwaarloosbaar.

- Tegenpartij-kredietrisico

Bijna alle herverzekeringsmaatschappijen van De Hoop hebben contractueel voor de herverzekerde posten een depot gesteld bij De Hoop. Dit depot dient als zekerheid voor het geval een herverzekeringsmaatschappij niet meer aan zijn verplichtingen kan voldoen. Met één van de herverzekeringsmaatschappijen die ook cedent is, is contractueel vastgelegd dat de voorziening van de gecedeerde verzekeringen als zekerheid dient. Als de verplichting uit hoofde van herverzekering groter is dan de voorziening dient deze herverzekeringsmaatschappij voor het meerdere een extra zekerheid te stellen bij De Hoop. Naast de depotstellingen wordt jaarlijks op basis van kasstroomprojecties geanalyseerd of vorderingen zullen ontstaan op de herverzekeringsmaatschappijen. Uit deze analyse blijkt dat ook hier geen risico wordt gelopen. Het tegenpartij-kredietrisico op herverzekeraars wordt daarom nihil verondersteld.

Bij de buitenlandse cedenten stelt De Hoop een depot ter grootte van de voorziening verzekeringsverplichtingen. Dit depot dient tot zekerheid voor de cedent. Het risico op deze depotstelling is beperkt. De liquiditeiten bij banken zijn onderhevig aan tegenpartijrisico. De Hoop mitigeert dit risico door spreiding van de liquiditeitspositie bij banken met minimaal een A-rating.

Liquiditeitsrisico

Het risico dat De Hoop niet de mogelijkheid heeft om de financiële middelen te verkrijgen om aan de verplichtingen uit hoofde van de bedrijfsvoering te voldoen, wordt maandelijks getoetst. De toetsing wordt uitgevoerd aan de hand van een liquiditeitsprognose over een periode van drie jaar, waarbij een projectie wordt gemaakt van de te verwachten inkomsten en uitgaven, zowel voor de verzekeringsportefeuille als voor de overige lasten. Uit de resultaten blijkt dat het liquiditeitsrisico nagenoeg nihil is.

Operationeel risico

De Maatschappij voert een administratie waarin de aangegane verplichtingen zijn vastgelegd. De Hoop streeft met haar administratieve organisatie, interne controles, rapportagelijnen en processen een betrouwbare en controleerbare administratieve verwerking na. Het vier-ogenprincipe is een essentieel element in dit stelsel van maatregelen.

De omvang van de Maatschappij maakt De Hoop extra kwetsbaar voor operationele risico's, vooral op het gebied van continuïteit van de werkzaamheden. Vitale processen worden gewaarborgd door de kennis van de werkzaamheden te spreiden over meerdere personen. Zo nodig kan worden teruggevallen op het uitbesteden van bepaalde werkzaamheden aan externe partijen.

Verzekeringstechnisch risico

Het voornaamste verzekeringstechnische risico wordt gevormd door acceptatie op onjuiste voorwaarden. Onjuiste inschatting van het risico kan leiden tot verlies op sterfte, aantasting van de aanwezige solvabiliteit en afbreuk van vertrouwen bij zowel de cedent als uiteindelijk de consument. Om deze risico's te beheersen, wordt een acceptatieprocedure gehanteerd die recht doet aan de bijzondere risico's die de Maatschappij wil herverzekeren. De procedure is primair gericht op de medische acceptatie. In aanvulling daarop geldt voor hogere verzekerde kapitalen, naast de procedures die de cedent zelf intern hanteert, nog een eigen financiële acceptatieprocedure.

Jaarlijks vindt een onderzoek plaats naar sterfte per aandoening of groep van aandoeningen. Eveneens voert De Hoop jaarlijks een wettelijke toereikendheidstoets uit op basis van richtlijnen van De Nederlandsche Bank. Hierbij wordt de aangehouden balansvoorziening getoetst op toereikendheid. De resultaten van deze toets laten zien dat de balansvoorziening ruimschoots toereikend is.

Winstbronnen

Verzekeringen in geld	2017	2016
Opbrengst uit beleggingen toegerekend aan verzekeringen	1.213	1.223
Af: Interesttoevoeging vvp	-1.008	-1.079
Resultaat op interest	205	144
Vrijval kosten uit premies	1.116	1.194
Vrijval kosten uit vvp	54	46
Kosten verrekend met vvp	-	-
Af: Bedrijfskosten	-1.765	-1.696
Af: Wijziging door verandering in kosten	-	-
Resultaat op kosten	-595	-456
Resultaat op kanssystemen	1.663	1.880
Wijziging a.g.v. veranderinging kanssystemen	-4	-23
Resultaat technische analyse	1.659	1.857
Totaal resultaat op grondslagen	1.269	1.545

Resultatendeling:		
Contractueel	-	-
Afhankelijk van bedrijfsresultaten	-509	-669
Overig	-	-
Totaal beschikbaar gestelde resultatendeling	-509	-669

Resultaat op grondslagen na resultatendeling	760	876
---	------------	------------

Wijziging overige technische voorzieningen eigen rekening		
Saldo overige technische baten en lasten	-314	21
Sluitpost	168	-46
Resultaat Technische Rekening	614	851

Den Haag, 19 april 2018

De Directie

Gilbert Pluym

Seada van den Herik

Raad van Commissarissen

Peter Auf dem Brinke, voorzitter

Sibylla Bantema, vicevoorzitter

Marcel Levi

Erik Muetstege

Overige gegevens

Bestemming van de winst

In de Statuten is de regeling van de winst opgenomen in artikel 26.

Artikel 26 van de statuten luidt als volgt:

1. Van de vennootschappelijke winst zoals die blijkt uit de vastgestelde winst- en verliesrekening, zal jaarlijks een percentage worden gereserveerd, nadat daarop voorts in aftrek worden gebracht de niet gedelgde verliessaldi van de voorafgaande jaren.
2. De aldus resterende winst staat met inachtneming van het terzake in artikel 105 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek bepaalde ter beschikking van de Algemene Vergadering van aandeelhouders.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de algemene vergadering en de Raad van Commissarissen van N.V.
Levensverzekering-Maatschappij “De Hoop”

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van N.V. Levensverzekering-Maatschappij “De Hoop” per 31 december 2017 en van het resultaat over 2017, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2017 van N.V. Levensverzekering-Maatschappij “De Hoop” te Den Haag gecontroleerd.

De jaarrekening omvat:

- 1 de balans per 31 december 2017;
- 2 de winst-en-verliesrekening over 2017;
- 3 het kasstroomoverzicht over 2017; en
- 4 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie ‘Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening’.

Wij zijn onafhankelijk van N.V. Levensverzekering-Maatschappij “De Hoop” zoals vereist in de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang, de Wet toezicht

accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Controleaanpak

Samenvatting

MATERIALITEIT

Materialiteit van EUR 1,0 miljoen

Circa 1,7% van het eigen vermogen

KERNPUNTEN

- Waardering technische voorzieningen en de daarmee samenhangende toereikendheidstoets
- Toereikendheid van de toelichting op de Solvency II richtlijnen

GOEDKEUREND OORDEEL

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 1 miljoen (2016: EUR 1 miljoen). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van 1,7% van het eigen vermogen (2016: 1,7%). Wij beschouwen het eigen vermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het eigen vermogen een belangrijke basis vormt voor de solvabiliteitspositie van de verzekeraar. Deze solvabiliteitspositie is van belang als zekerheid voor het nakomen van de verplichtingen van de verzekeraar. Bovendien is het eigen vermogen minder volatiel en beïnvloedbaar door individuele eenmalige posten dan andere benchmarks. Wij sluiten hiermee aan bij hetgeen gebruikelijk is in de branche. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met de Raad van Commissarissen afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de EUR 50.000 rapporteren aan hen alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de Raad van Commissarissen gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Waardering technische voorzieningen en de daarmee samenhangende toereikendheidstoets

Omschrijving

De technische voorzieningen van EUR 29,1 miljoen (2016: EUR 31,0 miljoen) bedragen 28,3% (2016: 29,8%) van het balanstotaal per 31 december 2017 en zijn voor de jaarrekening significant. De waardering van de technische voorzieningen voor verzekeringscontracten en de hiermee samenhangende toereikendheidstoets bevat significante schattingen voor rente, levensverwachtingen en kostenniveaus. De schattingen worden sterk beïnvloed door toekomstige ontwikkelingen. Voor de berekeningen worden complexe actuariële modellen gebruikt en de schattingen vragen een hoge mate van oordeelsvorming door de Directie. De waardering van de technische voorzieningen heeft een grote invloed op het eigen vermogen en het resultaat van N.V. Levensverzekering-Maatschappij "De Hoop" en bevat significante schattingen. Daarom betreft dit een kernpunt in onze controle.

De Directie heeft in de toelichting op pagina 23 en 24 de gebruikte grondslagen en assumpties van de waardering van de technische voorzieningen uiteengezet. In de toelichting op pagina 42-44 is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorziening voor onderliggende risico's uiteengezet.

Onze aanpak

Wij hebben de interne controlemaatregelen die de betrouwbaarheid van de basisgegevens en de vaststelling van de technische voorzieningen waarborgen getoetst. Wij hebben met ondersteuning van onze actuariële specialisten de technische voorzieningen en de daarmee samenhangende toereikendheidstoets gecontroleerd aan de hand van intern opgestelde kwalitatieve en kwantitatieve analyses en berekeningen. Hierbij hebben wij werkzaamheden, zoals het evalueren van de plausibiliteit van uitkomsten, verricht ten aanzien van de intern uitgevoerde berekeningen, inclusief de gebruikte actuariële en economische assumpties, zoals toekomstige rente, toekomstige kosten, portefeuilleontwikkeling en levensverwachtingen. Daarnaast hebben wij de actuariële analyses geëvalueerd op redelijkheid en aanvaardbaarheid aan de hand van ervaringsgegevens, marktdata en geschatte versus werkelijke uitkomsten in het verleden.

De betrouwbaarheid van de in de berekeningen gebruikte polisgegevens hebben wij getoetst en aanvullende detailcontroles en data-analyses uitgevoerd op de standen en mutaties in de polisadministratie.

Aan de hand van de uitkomsten van onze werkzaamheden hebben wij geëvalueerd of de risicohouding van de Directie bij het vaststellen van de schattingen is veranderd ten opzichte van vorig jaar.

Tot slot hebben wij geëvalueerd of de technische voorzieningen en de toereikendheidstoets adequaat zijn toegelicht in de jaarrekening in overeenstemming met RJ 605.

Onze observatie

Wij vinden dat de opgenomen technische voorzieningen voorzichtig en consistent zijn bepaald. De toelichting op de technische voorzieningen op pagina 23 en 24 en op de daaraan gerelateerde risico's op pagina 42-44 achten wij toereikend.

Toereikendheid van de toelichting op de Solvency II richtlijnen

Omschrijving

De Solvency II richtlijnen zijn van toepassing op N.V. Levensverzekering-Maatschappij "De Hoop". De regelgeving bevat een veelheid aan richtlijnen voor de berekening van het vereiste en beschikbare vermogen. Berekeningen zijn complex van aard en bevatten inschattingen van significante veronderstellingen die een hoge mate van subjectiviteit kunnen bevatten.

De jaarrekening en het Verslag van de Directie bevat op pagina 12-13, pagina 30 en pagina 42-44 een toelichting over de toepassing van deze richtlijn in het kapitaal en risico management van N.V. Levensverzekering-Maatschappij "De Hoop" en de uitkomsten daarvan.

Gegeven het belang van de Solvency II-richtlijn voor N.V. Levensverzekering-Maatschappij “De Hoop” en de complexiteit van de berekening van het vereiste vermogen en het beschikbare vermogen, beschouwen we de toereikendheid van de toelichting op de toepassing van de Solvency II-richtlijn in het Verslag van de Directie en de jaarrekening als een kernpunt in onze controle.

Onze aanpak

Wij hebben inzicht verkregen in de wijze waarop N.V. Levensverzekering-Maatschappij “De Hoop” de Solvabiliteit II-richtlijn heeft toegepast en het vereiste en beschikbare vermogen heeft berekend en toelichtingen heeft gegeven in de jaarrekening.

Wij hebben de interne beheersingsmaatregelen voor de totstandkoming van de berekeningen, inclusief de gebruikte modellen, methodes en veronderstellingen, van het vereiste en het beschikbare vermogen getoetst. Daarbij hebben we ook de oordeelsvorming van de actuariële functiehouders van N.V. Levensverzekering-Maatschappij “De Hoop” betrokken in onze werkzaamheden.

Tevens hebben wij gegevensgerichte werkzaamheden verricht met betrekking tot de gebruikte data voor de berekeningen van het vereiste en het beschikbare vermogen. Daarnaast hebben wij met inzet van onze actuariële specialisten actuariële modellen, methodes en veronderstellingen getoetst op overeenstemming met de Solvabiliteit II-richtlijn. Wij hebben ook belangrijke interpretaties van de Directie op de regelgeving geanalyseerd.

Wij hebben de toelichting in de jaarrekening getoetst op consistentie met interne Solvabiliteit II-rapportages.

Wij hebben getoetst of de door N.V. Levensverzekering-Maatschappij “De Hoop” opgenomen toelichting in de jaarrekening en het Verslag van de Directie in overeenstemming is met Titel 9 Boek 2 BW / RJ 605.

Onze observatie

Wij achten de door N.V. Levensverzekering-Maatschappij “De Hoop” toegepaste methodiek en gehanteerde veronderstellingen voor de vaststelling van het vereiste en beschikbare vermogen aanvaardbaar. De toelichting op de toepassing van de Solvabiliteit II-richtlijnen op pagina 12-13, pagina 30 en pagina 42-44 in de jaarrekening en het Verslag van de Directie van de Solvabiliteit II richtlijnen achten wij toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Bericht van de Raad van Commissarissen
- Verslag van de Directie;
- de overige gegevens;

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De Directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het Verslag van de Directie en de Overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Benoeming

Wij zijn door de Raad van Commissarissen op 2 oktober 2014 benoemd als accountant van N.V. Levensverzekering-Maatschappij “De Hoop” voor de controle van het boekjaar 2014 en zijn sinds dat boekjaar de externe accountant. Op 20 april 2017 heeft de Algemene Vergadering van Aandeelhouders ons herbenoemd als externe accountant voor de controle van het boekjaar 2017.

Geen verboden diensten

Wij hebben geen verboden diensten als bedoeld in artikel 5, lid 1 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van Organisaties van Openbaar Belang geleverd.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de Directie en de Raad van Commissarissen voor de jaarrekening

De Directie is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is de Directie verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de Directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de Directie afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsels moet de Directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de Directie het voornemen heeft om de onderneming te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De Directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de onderneming.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen.

De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een verdere beschrijving van onze verantwoordelijkheden ten aanzien van een jaarrekeningcontrole is te vinden op de website van de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) op: http://www.nba.nl/NL_oob_01. Deze beschrijving is onderdeel van onze controleverklaring.

Utrecht, 19 april 2018

KPMG Accountants N.V.

A.J.H. Reijns RA

